

Bolonya, medecina o verí

JORDI CASABELLA

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 30.11.08

L'enduriment de les protestes dels estudiants contra el procés de Bolonya ha tornat a posar d'actualitat el debat sobre els avantatges i inconvenients que comportarà l'ingrés en el mercat comú universitari. La lletra de la declaració, subscripta el 1999 a la ciutat italiana, dista de recollir les maldats que se li atribueixen. Tampoc és la panacea als mals de l'ensenyament superior espanyol, afectat per tota mena de malalties cròniques, encara que obre la porta a l'esperança.

"Els temps de canvis són propicis per a aquella gent que vol fer arribar l'aigua al seu molí. I ara veiem com l'agitació al voltant de l'espai europeu d'ensenyament superior s'aprofita sovint per tergiversar-lo, ja sigui fent interpretacions tendencioses, ja sigui, senzillament, inventant-se'n el contingut".

Aquesta sentència, que tenia la intenció de denunciar la burda manipulació del procés que va néixer amb la Declaració de Bolonya, subscripta l'any 1999 pels països integrants de la Unió Europa i alguns més, s'ha fet tan universal que fins i tot se la podrien aplicar els seus autors, una trentena de professors catalans que al maig van difondre un manifest contra la "mercantilització" de la universitat pública.

I és que, com ara fan els estudiants que protagonitzen les tancades a la universitat contra el pla de Bolonya, els excessos a l'hora d'enjudiciar si es tracta d'una medecina per als mals de la universitat o d'un verí letal

que acabarà amb la funció social que porta a terme han acabat per desfigurar l'aspecte de la iniciativa.

La parsimònia i els errors comesos per l'últim Govern del Partit Popular i els executius socialistes que l'han seguit a l'hora de preparar l'adaptació de la universitat espanyola a les directrius del mercat comú de l'ensenyament superior han contribuït a alimentar la cerimònia de la confusió. Ara és tard i els conflictes s'acumulen en la recta final del procés que donarà pas, l'any 2010, a la universitat europea.

L'absència d'un gran debat social sobre la necessitat d'aprofitar l'excusa europeïsta per renovar els fonaments d'una institució que demana ser transformada, i sobre aquest tema sí que hi ha un ampli consens, ha erosionat encara més la credibilitat dels canvis. En conseqüència, no és gens estrany que hi hagi professors fins i tot d'un cert predicament intel·lectual, com alguns dels firmants del manifest esmentat més amunt, que arribin a donar crèdit a l'afirmació que, amb el pretext de Bolonya, el que es busca és que el preu de la matrícula de les carreres pugi dels 800 euros anuals de mitjana als 5.500 euros.

LES INTENCIONS DE L'ESPAI EUROPEU D'EDUCACIÓ SUPERIOR

1.- Construir un sistema homologable

El procés de Bolonya persegueix la construcció d'un districte únic universitari a tot Europa que permeti expedir títols homologables i reconeixibles per tots els països membres de la UE amb independència

que els estudis s'hagin cursat a Hèlsinki o a Girona, o la meitat a Hèlsinki i la meitat a Girona.

Per a això s'ha construït una estructura uniforme, dividida en tres trams: el grau, el màster i el doctorat. Aquesta estructura substituirà l'actual entramat format a Espanya per les diplomatures, les enginyeries tècniques, les llicenciatures, les enginyeries superiors i els cursos de doctorat. El grau tindrà quatre anys de durada teòrica, i el màster, concebut com un període d'especialització, un o dos. En la majoria dels països europeus, el grau durarà tres anys.

2.- Ampliar la dedicació de l'estudiant

La càrrega de treball exigible a l'estudiant es mesurarà d'una altra manera. Si ara el crèdit, la unitat de temps que es fa servir per certificar l'aprofitament d'una matèria, equival a 10 hores d'assistència a classe, en el futur els crèdits europeus seran de 25 o 30 hores i dintre d'aquesta franja horària es computarà el temps invertit en l'estudi, les tutories, els seminaris i el treball en grup.

Això anirà acompanyat del declivi de les classes magistrals, que no desapareixeran però que coexistiran amb altres models d'aprenentatge, cosa que exigeix un canvi de mentalitat per part d'un sector del professorat. En principi, l'exigència de presència serà més gran. Aquesta situació farà més difícil que l'estudiant pugui compaginar els seus estudis amb una jornada laboral estable.

3.- Moure's, moure's, moure's

L'equiparació de sistemes educatius pretén facilitar i estimular la mobilitat d'estudiants i professors entre universitats de diferents països, un aspecte sempre enriquidor, no només per a la formació de l'alumnat, sinó també per a l'experiència docent. És clar que per fer un salt qualitatiu en el nombre d'estudiants espanyols que surten a l'estranger s'ha de reforçar el sistema de beques i ajudes.

Avui en dia, les beques Erasmus, per exemple, no garanteixen aquesta possibilitat quan no es disposa de recursos propis o familiars per sufragar-se una estada a l'exterior. Així mateix, el Govern tampoc ha explicat com s'evitarà l'obstacle que suposa que les carreres de grau siguin de quatre anys a Espanya i de tres a la majoria de la Unió Europea.

4.- Títols que especifiquin la formació

D'ara endavant, els títols universitaris aniran acompanyats d'un suplement que detallarà quina formació ha rebut l'estudiant. Aquesta informació resultarà clarificadora en el moment de buscar feina en qualsevol dels països integrants de la Unió Europea. Així mateix, és previsible que el domini dels idiomes estrangers entre els graduats, i de l'anglès en particular, vagi en augment i que les oportunitats laborals creixin.

Pressuposar que l'espai europeu d'educació superior es posarà al servei dels interessos de les empreses i que persegueix la formació de graduats escassament qualificats als quals es pugui oferir un sou baix és una

afirmació gratuïta que no només no figura en l'esperit, sinó tampoc en la lletra del que es va acordar a Bolonya.

5.- Una oferta que casi amb la realitat

La metamorfosi a la qual es veu abocada la universitat comportarà altres reformes, com ara l'abolició del caràcter fortament centralitzador del sistema universitari espanyol, que ha condemnat totes les universitats a impartir els mateixos títols.

L'adhesió a l'espai europeu d'educació superior ha possibilitat que desaparegui el catàleg de títols, que les universitats puguin programar estudis amb perfils diferenciats i que s'ataqui d'una vegada la fusió de carreres o es programi una oferta compartida d'un mateix títol per part de diferents universitats per acomodar-se a les demandes dels estudiants i d'aquesta manera combatre el malbaratament de recursos. Ningú ha plantejat, per una altra part, tancar estudis deficitaris, només redimensionar-los.

6.- Dedicar més recursos a la formació

Els països que s'han adherit al procés de Bolonya s'han compromès a vetllar per un augment del finançament de l'ensenyament superior. En el cas espanyol, el capítol de recursos té un especial significat perquè la inversió pública encara està lluny dels estàndards europeus. Especialment sagnant és el dèficit en matèria de beques i de préstecs als estudiants, encara que durant els últims anys s'han fet alguns passos en aquesta direcció.

En qualsevol cas, es planteja com a prioritari resoldre aquest dèficit abans de proposar un augment moderat de les taxes, cosa que els rectors han començat a veure com a inevitable tenint en compte que els estudiants només financen el 15% del cost dels estudis. Els recursos privats que reben les universitats tampoc són rellevants.